

DE BERENMAAND.

Januari is in ons land, waar het verscheurend gedierte reeds lang is uitgeroeid, toch de maand van de beren. Waarom rekeningen in den volksmond juist beren heeten, en niet wolven of leeuwen, is moeilijk te gissen. Misschien wel, omdat de beer onder het boos gedierte nog al de minst boosaardige is.

Intusschen, valt er met een heuschen bruinen beer nog eens te redeneeren, met de Januari-beren niet. Die eischen wat ze je vragen, en als je 't niet geeft, eten ze je zelf op met huid en haar.

En ze zijn altijd groter dan je denkt. Ze vallen nooit mee. Dat is wel te zien aan het gelaat en de houding van den eerzamen burger, die de eer van het bezoek ontvangt, een bezoek, dat hem lang niet schijnt mee te vallen.

Ja, dat hij van den schoenmaker en den kleermaker, van den dokter en den apotheker, van den timmerman en den wijnhandelaar een vriendelijken nieuwaarsgroet zou ontvangen, daarop had hij natuurlijk wel gerekend. Maar dat zijn liefhebberijen hem zulk een lange rekening zouden bezorgen; dat hij zóóveel op zijn kerfstok zou hebben, dat had hij niet gedacht.

Op zijn kerfstok. Dat was de rekening in den tijd, toen de menschen over 't algemeen nog geen helden van de pen waren. Ik heb de boerenjongens nog wel met den kerfstok naar den bakker zien gaan om een roggeblood van acht pond te halen. De bakker sneed een kerf in den stok bij de levering van een brood, en als de stok vol kerven stond, dan werden de brooden betaald, met geld of met een zak rogge.

Dat was een zeer eenvoudig rekeningstelsel, en het had dit voor, dat je bij ieder brood, dat je haalde, terstond weer zag, hoe hoog de rekening was. Dan viel de rekening niet tegen en niet mee. Maar onze tegenwoordige rekeningen, die je niet ziet vóór Januari!

Ik haal een boek bij den boekhandelaar en hij schrijft het op. Ik abonneer op een tijdschrift en hij schrijft het op. Ik neem en passant een brochure mee en hij noteert ze. En een fleschje inkt en een liniaal en nog eens een paar boeken. Maar een jaar is lang en een geheugen is kort, en als het December is, heb ik van het boek, dat ik in Maart kocht, den titel en den inhoud reeds lang vergeten. Denk ik nog eens aan mijn rekening bij den boekhandelaar, dan stel ik mij voor, dat ze misschien vijftien gulden zal bedragen, en in Januari blijkt ze zeven-entwintig gulden en twee en tachtig en een halve cent te zijn. En nog vijf centen voor het zegel.

En met mijn rekening van den schoenmaker is het niet anders. Wie kan onthouden het aantal zolen, dat hij verslijt, en wie had er erg in, dat één zool thans zooveel kost als vroeger twee! Op één zool kun je toch niet loopen, en tot je schrik ontwaar je, dat de reiskosten verdubbeld zijn, als je per hippos apostolorum gaat. Dan zijn de spoorwegmaatschappijen nog billijk; die leggen er maar twintig procent op.

Enzoovoort, enzoovoort.

Inderdaad, zooveel rekeningen, zooveel tegenvallertjes, en alles te zamen vormen ze één grooten tegenvaller, een beer met een muil, waarin al je spaarpenningen van een heel jaar verdwijnen. Blij mag je zelfs zijn, zoo de beer dan zijn muil sluit en met een tevreden gegrom heengaat met een: „Tot weerziens!”

Neen, niet tot weerziens, zou ik wenschen. Die bittere Januaridagen zou ik willen doen verdwijnen. In plaats van aan de beren zou ik mijn spaarpenningen — als ik ze had — in Januari naar de spaarbank willen brengen.

Of dat kan? O, zeer zeker kan dat. Niemand behoeft op crediet te koopen, als hij niet wil. En Jan Crediet is

wel een fideele vent, zonder wien de tegenwoordige handel niet zou kunnen bestaan, maar voor den gewonen burgerman is Jan Contant een veel beter vriend.

Wat het geval is? Jan Crediet is een verleider.

„Mag ik u een nieuw pak verkoopen?” zegt mijn kleermaker, die natuurlijk met een half oog al gezien heeft, wat ik met geen twee oogen zag: dat de naden van mijn tegenwoordig omhulsel kaal beginnen te worden.

„Over twee maanden,” zeg ik. „k Heb nu nog geen geld.”

„O, Jan Crediet leeft ook nog,” zegt hij. En hij onderzoekt niet, of ik hem over drie maanden zal kunnen betalen, want hij vertrouwt wel, dat ik hem betalen zal; daar is mijn goede naam hem borg genoeg voor. Maar ik krijg tegenslag, en als het betaaltijd is, heb ik een nieuw pak en een onvoldane rekening. Beter was het mij, geen van beide te hebben en het nog maar te doen met mijn oude, dat alleen in kleermakersoogen wat kaal begon te worden.

Neen, ik blijf beweren, dat een kapitaaltje achter de hand heel wat meer waard is dan een stel rekeningen in Januari.

Maar wat is het geval? Je trouwt en je hebt juist genoeg om in je spullen te komen, zoodat je van den eersten dag af moét leven van de hand in den tand. En dan komt er eens een extra uitgaaf. Goed, je tand kan niet rusten en de kruidenier geeft geen jaarcrediet; dan maar rekeningen bij de andere leveranciers. En dan krijg je met Nieuwjaar je tantième of je rente of je loon voor overwerk, en je kunt er mee naar neef Bruin gaan, die 't alles verslindt, ja, en misschien niet eens voldaan is. De schuld blijft voor een deel staan, je krijgt nog eens een tegenspoedje, en daar zit je tot over de ooren in de ellende.

Omdat Jan Crediet je tot koopen heeft verleid.

Bestond hij niet, dan kon je eenvoudig niet meer koopen, dan je geld hadt. Dan moest je 't laten, of je hoog of laag sprong. Ik koop ook geen automobiel, al heb ik er nog zoo grooten trek in, en ik zou ook dat mooie boek niet koopen, als mijn boekhandelaar het niet opschreef. Ik zou het trachten te leenen, en anders zou ik mij het genot voorloopig ontzeggen.

Eigenlijk moest ieder mensch duizend gulden meer bezitten dan hij nu heeft. Dat zou best kunnen. Ik heb een man gekend, een meesterknecht in een houtzagerij. Die had in de jaren, toen hij nog vrijgezeld, zoolang gespaard, tot hij een jaar loon op de spaarbank had. Daarop spaarde hij voor zijn huishouding. „Ziezoo,” zei hij, toen hij trouwde, „wanneer ik nu eens onverwacht buiten betrekking kom, dan ben ik niet dadelijk verlegen. Want dat eene jaarloon, daar kom ik niet aan.” En hij heeft volgehouden, jaar aan jaar. Maar hij maakte ook geen rekeningen; hij betaalde alles contant, tot den dokter toe.

Nu zal ik niet beweren, dat rekeningen beslist uit den booze zijn. Dat zijn ze voor sommige menschen, maar volstrekt niet voor alle. Wie stellig weet, — ik zeg stellig, — dat hij in Januari duizend gulden aan kas heeft, kan gerust zijn rekeningen tot een bedrag van vijfhonderd laten oploopen. Er zijn immers ook velen, die hun inkomsten zelf pas na het einde van het jaar ontvangen.

En toch, ook zij zouden het gemakkelijker hebben, indien ze van die inkomsten het geheele jaar door konden betalen, telkens als zij iets behoefden. De rekeningen zouden niet tegenvallen en zij zouden minder geneigd zijn te koopen, wat ze misschien ook wel konden missen.

In elk geval: wie rekeningen heeft, moet boekhouden. „Ek rekkenje mei de pong,” zei een Friesche boer tot mij; „ik reken met de beurs.” En hij had gelijk. Hij leefde van de opbrengst van zijn akker, en hij kon er niet van eten, voor de akker zijn oogst gegeven had. Dan had hij brood voor een geheel jaar; en wat hij meer noodig had, dat kon hij betalen met het overschot van zijn oogst. Uit zijn beurs gaf hij uit, en als er niet meer was, was het koopen gedaan. Maar hij kocht niet zooveel, en het gevolg was, dat hij ieder jaar grooter overschot had.

Doch wie niet met de beurs rekest, maar met crediet, is verplicht boek te houden, zoodat hij elken dag kan zien, hoe de verhouding is tusschen zijn debet en zijn credit.

Een koopman wordt door de wet verplicht tot boekhouden; een niet-koopman, die niet contant betaalt, is zedelijk verplicht het ook te doen. Dat legt zijn kooplust den teugel aan. Want, laten we het niet vergeten, zoo wij maar voortgaan met koopen, kan er een oogenblik komen, dat de Januari-beren ons verslinden; dat wij niet kunnen betalen wat wij schuldig zijn, en dat wij dus — want betaald wordt het toch — een ander laten betalen. Dan zijn wij oneerlijk geworden; dan hebben wij geleefd op kosten van onze leveranciers, en dat niet met hun wil.

Jan Crediet is een verleider; hij heeft reeds menig jong gezin in de ellende gebracht. Jan Contant is een vriend, die ons den rechten weg doet gaan. En wie toch Jan Crediet de hand wil reiken, hij zij zoo verstandig, dat hij Jan Secuur de andere toesteeft. Die twee samen houden elkaar in evenwicht, en Jan Secuur zal maken, dat onze man voor zijn rekeningen het volgende jaar niet weer zoo'n leelijk gezicht zet. Met des te meer blijdschap zal hij zich dan kunnen geven aan zijn liefhebberij-studie van dieren en planten.

A. L.

Januari 1917.

MET DE NEDERLANDSCHE AMBULANCE
— NAAR HONGARIJE. —

De Nederlandsche Ambulance te Gleiwitz.

29 December. — De aankomst in Gleiwitz heden morgen vroeg begint met een paniek.

Ons was gezegd, dat we er om negen uur zouden aankomen. En vertrouwende op die afspraak hadden we ons ter ruste gelegd.

Maar om zeven uur reeds houdt de trein stil, en weerklinkt het geroep: „Gleiwitz! Allen aussteigen! — Gleiwitz!” De heele Ambulance schrikt wakker uit dut en dommel, — half uitgekled, half uitgepakt — want we zouden immers over twee uur pas in Gleiwitz zijn?

Even droomen we nog van een vergissing.... Maar neen, 't is wáár! — Vlug!

Als een electricische schok vaart door de Ambulance. Dat was me een gepak en gezocht, en een haastig opzetten van mutsen en petten, en een vliegenvlug aantrekken van laarzen en mantels....

Het was de eerste vuurproef der Ambulance. En toen we, kort na den schrik, allen klaar wakker, en keurig gekleed, op het perron stonden, hadden we wel blijk gegeven in staat te zijn tot snelle mobilisatie!

Door die vergissing in 't uur van aankomst, was er in Gleiwitz geen officiële ontvangst.

Weldra wandelen we in 't vroege morgenuur door Gleiwitz' stille straten naar de hotels, waar we de eerste dagen verblijf zullen houden.

In een dezer hotels zag ik het werk doen door dienstmeisjes op... bloote voeten (die verre van schoon waren). Zoo'n kleinigheid doet met een schok beseffen, hoe totaal verschillend dit volk is van uw eigen volk, dat ge zoo pas verlaten hebt. En zoo héél ver weg van Holland voelt ge u....

Heel veel tijd voor overgangsverpeinzingen hebben we echter niet. Op hoog bevel moeten we om elf uur aantreden in het Concertgebouw, thans voor Lazaret ingericht, waar de Nederlandsche Ambulance zal arbeiden.

Vóór elven bevinden we ons allen in de hal, waar ook het militair bureau gevestigd is. En klokke elf uur staan we allen in 't gelid, om weer zeer hartelijke, officiële toespraken aan te hooren.

Als de officiële begroetingen zijn afgelopen, gaan we kennis maken met ons nieuwe arbeidsveld.

Het Concertgebouw heeft, behalve eenige kleine, twee gróóte lokaliteiten, een op de eerste en een op de tweede verdieping. Op deze beide zalen liggen de patiënten.

Ik kan niet beschrijven, wat er in u omgaat, als ge, aan geen oorlog gewend, voor 't eerst zoo'n gróóte zaal vol gewonden ziet. Zes rijen van vijftien bedden, negentig bedden, waarin nu ellendig en hulpeloos nederliggen, mannen, die ten oorlog togen, juist omdat zij zoo flink en gezond en sterk waren. En er zijn echtgenooten en vaders bij, de broodwinners van hun gezinnen — er zijn ook verloofden, die misschien wel nooit meer tot hun huwelijk zullen komen — jonge mannen, „zonen,” van wie door hun ouders nog zooveel verwacht werd.

Ziet ge, ook dat grijpt u aan. Het is niet alleen de ellende van dat ééne ziekbed — maar daaromheen is, voor ieder op zijn eigen wijze, een wereld van ellende en verdriet, van angst, van zorg, van voor immer teleurgestelde verwachting, van vernietigde idealen, van donkere toekomst....

Ge kunt bijna aan niet anders denken dan aan die groote zaal met al die geknakte mannenlevens, al dat verwoeste levensgeluk....

En als een troost komt dan tot u de aanblik van onze keurig-gekleede Hollandsche diaconessen, die met zachten tred van bed tot bed gaan en met kalme, bekwame handen hun werk van erbarming beginnen.

Maar ook ik kan dadelijk aan — mijn werk beginnen. Dat is natuurlijk niet de zorg voor de gewonden. Die zijn toevertrouwd aan de dokters en aan de onder hen werkende verpleegsters. Het Hoofd van de Huishouding heeft in de eerste plaats te zorgen voor de huishouding der Ambulance. Daarin vervult zij — zoo ongeveer — de taak der moeder in het gezin.

En daarom vond ik het mijn eerste werk te zorgen, dat de leden der Ambulance dien eersten morgen in den vreemde reeds een gezellig Hollandsch koffieuurtje hadden.

Vlak naast het Lazaret, daarmede met tusschendeuren verbonden, is een restauratie met groote keuken en nog veel grootere gelagkamer met drie ramen aan de straat. Deze gelagkamer wordt dadelijk voor huiskamer ingericht. Ruim plaats hebben we, om er met bijna tachtig menschen maaltijden te houden.

Vlak achter de huiskamer — een ideaal-toestand! — is de keurig-nette, voortreffelijk ingerichte keuken. Hier tronen Herr und Frau Wirth, — Sperbetr van naam. Beste, brave menschen, wier gedienschtigheid en inschikkelijkheid ik nooit genoeg zal kunnen roemen. En ze wilden nooit van dank hooren. Neen, wij waren zoo vriendelijk, om uit Holland te komen en hen te helpen.

Terwijl juffrouw Strobel haar loopbaan begint met in de keuken koffie te zetten, — dek ik in onze nieuwe huiskamer de tafels met rood-geruite *Tischdeckchen*. En 't ziet er werkelijk „gezellig” uit, als de Ambulance-leden allen „gauw eventjes” een kopje koffie komen drinken. „Gauw eventjes” — want we hebben het allen razend druk dien eersten dag.

Als het koffie-uurtje — een koffie-„minuutje” was het voor de meesten maar — voorbij is, tijgen de beschikbare krachten vóór alle dingen aan 't schoonmaken.

Lieve Hollandsche huismoeders, dochters, dienstmeisjes en werksters, — hoe zal ik u de vuilheid hier allerwege beschrijven?

We zijn in Holland zoo keurig netjes. Dat vinden we, in Holland levende, heel gewoon. Maar heusch, dat is buitengewoon! Dat merkt ge pas, als ge eens de grenzen overgaat en de haren u te berge rijzen van de toestanden in huis en op straat bij andere volken.

Hier te Gleiwitz b.v. De „buitenboel” wordt nooit schoongemaakt. Poogt u dus in te denken, hoe gevels, kozijnen, stoepen en straatstenen „er uit zien!” En toch vinden die menschen dat zelf héél gewoon. Ze weten niet beter, of 't hoort zoo.

Verleden winter was ik lid van een Belgisch Comité in Den Haag, dat Belgische uitgewekenen steunde. Dit Comité had een huis gehuurd in de Nassau-Dillenburgstraat. Iedere week hield het Comité hier een vergadering. Nooit heb ik het nummer van het huis geweten of hoeven weten. Want het was het éénnige huis in de Nassau-Dillenburgstraat,